

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadienis priedas

2003 m. kovo 1 d.

Nr. 42 (9)

Saturday supplement March 1, 2003

No. 42(9)

Ši mokslininką verta pažinti

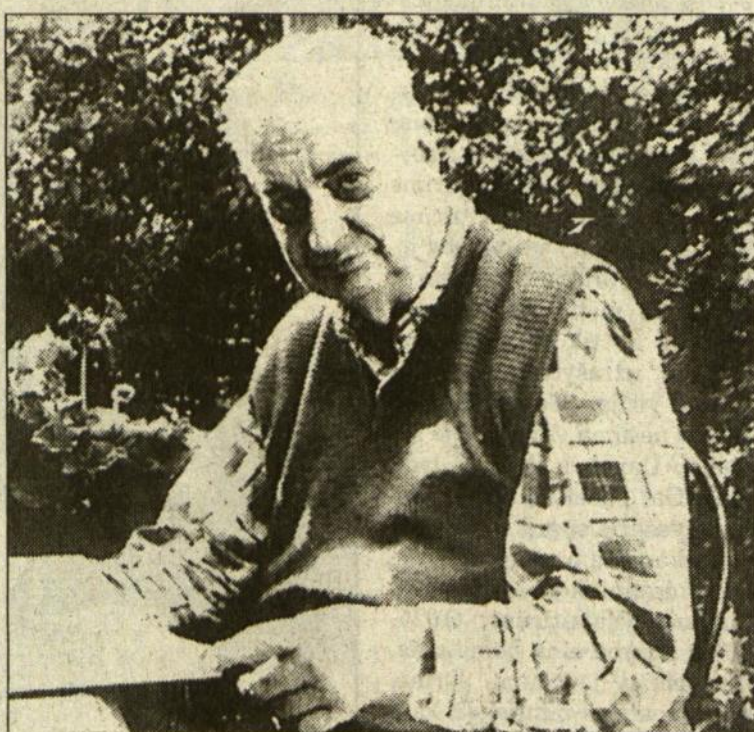
Vokietijoje leidžiamas laikraštis *Frankfurter Rundschau* 2002 m. lapkričio 11 d. išspausdino straipsnį: „Vokietijos centras Lietuvos studijom“ (koresp. Volker Trunk)

Marburg

Isigijęs „Reklaitis kolekciją“, Marburgo Herderio institutas padėjo pagrindus šios Baltijos valstybės studijom. Žinovai Marburgo Herderio institute keturias dienas studijavo Lietuvos kultūros istoriją ir politines perspektyvas. Šis rinkinys bus pagrindu tolimesniam pasikeitimui su Lietuva, su kuria Hesse valstija puoselėja artimus socialinius bei kultūrinius ryšius.

Mažos valstybės yra dažnai nepastebimos. Lietuva, vertinant skaičiais, yra maža valstybė: 3,7 ml. gyventojų. Jos plotas prilygsta Bavarijai. „Atrodo, kad mes pažįstame beveik pusę jos inteligentijos“, — sako juokaudama Bettina Torsnick, tvarkanti fantastišką biblioteką Wezlar, kurioje susidarė centras kultūros ir literatūros pasikeitimams su Lietuva.

Šios konferencijos metu Herderio institute bendradarbiavo ir mokslininkai iš Vilniaus istorijos instituto bei atstovai iš Friedrich Ebert Stiftung. Herderio instituto direktorius Edward Muehle sako, kad Lietuva yra šio instituto studijų, kaip ir vidurio Europos istorijos centras jau nuo 1950 m. Taigi, šis institutas tapo tarptautiniu kultūros ir istorijos konferencijų centru. Sudaryti tamprūs ryšiai su Vilniaus universitetu. Dokumentų rinkinių vedėjas Peter Woerster sako, kad institutas isigijęs meno istoriko ir bibliotekininko Povilo Reklaitio archyvą (jis pats dirbo Marburge): laikraščių, paveikslų archyvne medžiaga, kuri yra svariausia ir plačiausia asmeniškai Lietuvos kolekcija Vokietijoje.

Povilas Reklaitis.

Šis rinkinys artimiausiu laiku bus prieinamas mokslinėms studijoms. Herderio institutas galės prie jau turimo 50,000 paveikslų istorinio archyvo iš Lenkijos, Čekijos, Slovakijos, Estijos, Latvijos ir Rusijos pagaliau užpildyti spragą, nes visiškai neturėjo Lietuvos archyvinės medžiagos.

Povilo Reklaitio, kuris buvo vienas svarbiausių ir geriausių Lietuvos meno, kultūros bei krašto žinovų, palikimas bus labai naudingas Lietuvai, kuri dabar didelėmis pastangomis stengiasi tapti EU nare ir sugrįžti į Europą.

Hesse valstija visada rėmė šį Baltijos kraštą. Jau nuo 1991 metais atgaautos nepriklausomybės vyksta pasikeitimai ekonomijos ir politikos reikalais. Lammersheimo priemiestyje Huttenfeld gyvenoją vienintelė lietuviška gimnazija Vokietijoje. Šiandien ten mokosi lietuviai ir vokiečiai. „Mes jaučiamės esą tiltu tarp vakarų ir rytų“, sako gimnazijos direktorius Andrius Šmi-

tas.

Ši konferencija aiškiai parodė, kad susitikimai su žymiais lietuviams gali būti nekomplikuoti ir paprasti. Kai rašytojai Teodoras Cetras ir Kincinas skaitė savo kūrybos ištraukas rotušėje, klausytojų tarpe sėdėjo buvęs Seimo pirmininkas prof. Vytautas Landsbergis, kuris 1988 m. vadovavo nepriklausomybės sąjūdžiui, ir užsienio viceministras Vincas Paleckis. Vėliau senoji aulioje buvo įvertinta ne prof. Landsbergio politika, bet jo, kaip menininko ir muzikos profesoriaus, nuopelnai.

Jeigu taip vertinamas dr. Povilo Reklaitio viso gyvenimo darbas, tai *Draugo* skaitytojams vėliau bus supažinti su šio mokslininko gyvenimu. Štai ištrauka-pristatymas iš paskutinės jo 1999 m. išleisto Vilniuje knygos *Prarastosios Lietuvos pėdsakų beiškant*. Rašo knygos sudarytojas Vidmantas Jankauskas.

Halina Plaušinitienė

mažesnis, o gal net keleriopai daugiau jėgų reikalaujantis, nei sovietinės sistemos suvaržyto tyrinėtojo. Matyt, neatsitiktinai dr. P. Reklaitis per tuos penkis okupacijos dešimtmečius praktiškai ir tebuvo vienintelis senosios mūsų dailės tyrinėtojas išeivijoje. Ši fenomeną, be abejo, nulėmė tam tikrų specifinių aplinkybių, ir vėliau bent trumpai čia aptarti.

Garsios Suvalkijos giminės, devusios Lietuvai ne vieną žymų vyrą, atstovas Povilas Reklaitis gimė Kaune 1922 m. gegužės 20 d. jūrų inžinieriaus Viktoro Reklaitio ir pedagogės Betti Valnerytės šeimoje. Baigęs Kauno jėzuitų gimnaziją, jis kurį laiką studijavo Kauno ir Vilniaus universitetuose, o 1941 m. kovo 15 d. kartu su tėvais, saugodamasis bolševikinio teroro, išvyko į Vokietiją. Dar 1938 m. susirgęs džiopa, ligai atsinaujinus Vokietijoje daug laiko praleido ligoninėse ir sanatorijose, buvo atleistas ir nuo darbo, ir nuo karo tarnybų prievolių. Kiek sustiprėjęs, pustrčio semestro klausė dailės istorijos kursą Poznanės universitete. 1944 m. pavasarį, nepaprastai pasiilgęs savo gimtinės, buvo slapta atvykęs į Lietuvą ir iš čia pasitraukė tik artinantis raudonajai armijai. Vėliau su šeima glausdamasis prie lietuvių pabėgėlių, klajojo po Vokietiją, kol galiausiai, 1946 m. vasario mėn., ilgesniams laikui apsisisto Niurtingene Viurtemberge. Studijas pratęsė netoli Niurtingeno buvusiam garsiam Tiubingeno universitetui. Kadangi jau buvo išklaušęs keletą semestrų ir menotyros ir filosofijos, nebėrėjo rinktės kitos specialybės. Laikas skubino — reikėjo kuo greičiau gauti diplomą, taigi toliau klausė pradedus kursus. Įsirašęs ir meno istoriko prof. Weise seminarą, gavo nagrinėti Džioto ikonografiją ir tais pačiais 1946 m. profesorius pasiūlė ruošti doktoratui. Situacija buvo tokia, kad pasirinkęs meno istoriją, jis dėl savo ligos negalėjo tikėtis laikyti valstybinį egzaminą mokytojo teisėmis įgyti, tad liko tik mokslininko kelias. Disertacijai parašyti prireikė trejetu metų. Doktorato egzaminus išlaikė 1949 m., bet laipsnio negavo kol neįspausdino disertacijos, o tai užtruko iki 1950 m.

Mokslo metais teko patirti nemažai vargo. 1946 m. amerikiečiai, emė tikrinti „perkeltuosius asmenis“, išsiaiškino, kad Reklaitis yra repatrijavęs iš Lietuvos kaip vokiečiai ir išbraukė iš DP sąrašų, taip atimdami pragyvenimo šaltinį. Tik po didelių vargų 1949 m. Reklaitis, kaip ir kitiems bolševikmečiu repatrijavusiems lietuviams, pavyko susigrąžinti DP teises. Jie vėl galėjo glautis pabėgėlių stovyklose ir kartu buvo priversti kilti iš vienos vietos į kitą, nes, prasidėjus masinei emigracijai į JAV, stovyklos sparčiai užsidarinėjo. Į Ameriką išvyko ir visa P. Reklaitio šeima. Jis taipogi turėjo gerų rekomendacijų, be abejonės, būtų galėjęs prigyti užjūriuose, tačiau Amerika džiovininkų neįsileido. Teko likti Europoje.

Ir toliau gyveno be nuolatinių pastogės bei pastovaus darbo. Porą metų dirbo IRO (tarptautinėje pabėgėlių organizacijoje), kur buvo vertinamas, kaip mokantis kelias pagrindines Rytų Europos kalbas. Ši trumpa tarnyba vėliau užtikrino bent menką pragyvenimo šaltinį, nes, palikęs IRO, jau įgavo teisę į bedarbio pašalpą.

Nuolat kovodamas dėl duonos kėsnio, P. Reklaitis ilgai neturėjo galimybės pasireikšti kaip dailės istorikas. Pirmą žingsnį žengti padėjo dar iš Niurtingeno laikų pažįstami lietuvių inteligentai — prof. Z. Ivinskis, prof. A. Maceina. Tai jiems rekomenduojant, 1954 m. iš „Baltisches Forschungsinstitut“ (Baltų tyrinėjimo instituto) vieneriems metams gavo nedidelę stipendiją ir, dar gyvendamas Liudvigsburge netoli Štutgarto, apsiėmė parengti darbą apie Vilniaus Šv. Onos bažnyčią. Temą pasirinko pats. Iš karto susidūrė su šaltinių stoka, tačiau čia ir vėl pagelbėjo prof. Z. Ivinskis, padėjęs susisiekti su Marburgą evakuotus Prūsijos valstybinės bibliotekos direktoriumi dr. W. Witte, kuris leido jaunajam menotyryninkui susipažinti su bibliotekos fondose esančia literatūra apie Lietuvą. Parašius darbą apie Šv. Onos bažnyčią (iš esmės tai buvo litolinių tyrinėjimų apžvalga. Ji išspausdinta *Commentationes Balticae*, 1955), atsirado ir daugiau galimybių. Marburge veikusio J. G. Herderio instituto remiamas, P. Reklaitis toliau rinko medžiagą LDK meno istorijai ir parengė keletą naujų studijų. Tai *Burgen und Shloeser in Litauen* (1956) ir *Kloster in Wilna* (1958), *Städtische Denkmäler in Wilna* (1957). Rinko medžiagą dar kelioms panašioms studijoms, rengė dideles apimties darbą *Meno paminklai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijoje*. Tačiau tolimos Lietuvos meno istorija vokiečiams nelabai rūpėjo. Herderio institutas P. Reklaitiui nieko neužsakinėjo, jis pats rinkosi temas, taigi ir ta parama labiau „priminė labdarą. Vokiečių kalba parašytos studijos, itin daug reiškę jaunojo mokslininko biografinę, platesnio pasaulio neišvydo. Šiandien jos egzistuoja vos dviejuose egzemplioriuose: Herderio Instituto archyve ir pas autorių. Tačiau visgi pirmieji bandymai davė vaisių. Iš tuo metu Filadelfijoje dr. J. Šaulio biblioteką katalogavusio dr. Vinco Maciūno atėjo pakvietimas bendradarbiauti Bostone leidžiamoje *Lietuvių enciklopedijoje*. P. Reklaitio straipsniai čia pasirodė nuo V tomo (1955 m.) ir tęsėsi iki pat paskutiniojo tomo. Atsirado ir daugiau kontaktų su už Atlanto įėjusia lietuviška spauda. P. Reklaitio straipsnius ėmėsi spausdinti *Aidai*, *Karys*, *Lituanus*. Europoje dailėtyrininko medžiagą spausdino *Europos lietuvis*, „Eltos informacijos“. Didele dailės ir architektūros istorijos, kartografinės, karybos ir pan. tyrinėjimų, kultūros veikėjų biografinių apybraižų, dokumentų spausdinimo pasiūla tuometinė išeivių spauda tikrai ne-

buvo išlepta, tad panašu, jog iš Vokietijos ateinančią medžiagą itin vertino. Reikėjo tik rašyti. Tenka pripažinti, kad P. Reklaitis, kaip dailėtyrininkas, išeivijoje praktiškai neturėjo „konkurentų“. Metams bėgant, atskirais straipsniais enciklopedijose ir periodikoje paskelbė maždaug 80 proc. vokiškose studijose sukauptos medžiagos, žinoma, visur ją papildydamas ir ištaisydamas klaidas.

Šeštojo dešimtmečio pabaigoje — septintojo pradžioje P. Reklaitis galėjo dalį savo surinktos medžiagos paskelbti ir vokiškai. Kad ir nesiliudydami užsakymų, vokiečiai įvertino dr. P. Reklaitio „rytų kalbų“ (Ostsprachen) mokėjimą, dokumentavimą lietuvių, lenkų ir rusų kalbomis išnašose. Iš vokiškai pasirodžiusių darbų paminėtina studija apie Šv. Mikalojaus bažnyčią Vilniuje (*Zeitschrift für Ostforschung*, 1959), Lietuvos pilių bažnyčias (*Commentationes Balticae*, 1959) ir kt. Tuo pačiu metu mokslininkas buvo pakviestas bendradarbiauti sudarant Vidurio Rytų Europos meno atlasą (*Kunst atlas fuer das Ostmitteleuropa*), numatytą apimti visus meno XI-XVI a. meno paminklus nuo Adrijos jūros iki Suomijos. Vienu reikšmingiausių pirmojo laikotarpio dr. P. Reklaitio darbų be abejonės yra 1962 m. Herderio instituto Marburge išleistas „Einfuehrung in die Kunstgeschichtsforschung des Grossherzogtums Litauen“

— trumpa Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės meno istorijos tyrinėjimų apžvalga ir išsami tų tyrinėjimų bibliografija, apimanti 944 pozicijas. Taip susumavus maždaug pusantro šimtmečio tyrinėjimus gavosi pirmoji, tegul ir kukli, Lietuvos dailėtyros raidos apybraiža. Kaip rašė J. Gimbutas: „Per pusantro šimto metų padirbėjus beveik šimtui specialistų ir meno mėgėjų, gerokai išblaskytoje literatūroje sukaupia tyrinėjimų medžiaga atskleidžia gausius D. Lietuvos Kunigaikštystei meno turtus. Išgelbėta iš užmiršties architektų ir dailininkų vardai, kilmė, kūrinių datos, jų sunykimo ir perdirbinėjimo istorija“ (*Aidai*, 1963, Nr. 7). Ši, faktiškai pirmoji mūsų dailėtyros istorija neparado savo svarbos ir beveik po keturiasdešimties metų, kuomet LDK meno tyrinėjimų mastas ir gylis nepalyginamai nutolo nuo amžiaus vidurio lygio. P. Reklaitis iš esmės padarė būtiną konspektą ir sudėliojo svarbiausius atspirties taškus būsimiesiems savo darbo tęsėjams.

Rašymas, garantavęs, tegul ir kuklius, bet pragyvenimą užtikrinančius honorarus, P. Reklaitiui kartu buvo ir savotiškas savikompensacijos aktas, padėjęs jam psichologiškai atlaikyti jo ligos ir socialinės padėties (emigrantas, bedarbis, iki 1960 m. neturėjęs Vokietijos pilietybės) nulėmtą izoliaciją.

Nukelta į 4 psl.

P. Reklaitis ir jo darbai

Atgimimo pradžioje, po penkių okupacijos dešimtmečių atsivėrus bibliotekų specifikams, į mūsų gyvenimą plūtelėjo daugeliui paprastų skaitytojų, o kartais ir specialistams nežinomų išeivijoje leistų knygų ir periodikos srautas. Kartu su šiuo srautu ir kultūrinę apytaką įsiveržė iki tol mažai žinomi, menkai įvertinti ar visai užmiršti vardai. Ypač ženkliai šie vardai praplėtė mūsų literatūros, muzikos, dailės horizontus, neretai nusverdami ne vieną sovietinėje Lietuvoje pripažintą klasiką. Ir tai nenuostabu. 1944 m. Lietuvą paliko geriausios mūsų kultūrininkų pajėgos, kurios dabar sugrįžo praturtindamos mūsų kultūrinį peizažą naujomis, viso pasaulio patirtį sukaupusiomis varšomis.

Prie džiugių Atgimimo meto atradimų Lietuvai buvo ir ilgus dešimtmečius Vakarų Vokietijoje trūsusio dailėtyrininko, kultūros istoriko dr. Povilo Reklaitio darbai, skelbti Ai-

duose, *Karyje* ir kituose periodiniuose leidiniuose bei *Lietuvių enciklopedijoje*. Priešingai kitoms mūsų kultūrinės savimonės apraiškoms, dar prieškarinio epochoje pasiekusioms nemenkų rezultatų, dailėtyra Lietuvoje, nors turinti šokią tokią tradiciją, ilgą laiką buvo beveik neartas dirvonas. Iki šiol visa mūsų dailėtyros istorija sukosi tik apie keletą asmenybių, kuriems suskaičiuoti pakaktų poros rankų pirštų ir lietuviškoji dailėtyros mokykla tik dabar pradeda įgauti realesnius kontūrus. To padariniai gana skaudūs — daug kas iš to, kuo mes šiandien galėtume didžiulis, tapo neatskiriama kaimynų nacionalinio palikimo dalimi, o be to, istorinėms sąlygoms savotiškai pakursčius mūsų išimties, gana lengvai buvome išbraukę iš dėmesio lauko ištisus periodus, sakykim, tokį vienalytį reiškinį kaip LDK dailė. Suprantama, kad savo profesionaliosios dailės pradžią skai-

čiuodami nuo 1906 metų, tik tokia jos istorija ir tegalėjome parašyti. Norint bent iš dalies ištaisyti tas klaidas ir padaryti laiku nepadarytus darbus, mūsų dailėtyrai prireiks dar daugelio metų, na o akademinė lietuvių dailės istorijai (nuo seniausių laikų iki šiandienos) parašyti — gal ir dešimtmečių...

Šiame gana nelinksmame lietuvių dailėtyros kontekste itin simboliška, kad tuo metu, kai Lietuvoje nebuvo sąlygų užsiimti senojo meno studijomis, bent iš dalies šią spragą ir bandė užpildyti išeivijoje išaugęs mokslininkas, tikras mūsų dailėtyros „donkichotās“ — dr. Povilas Reklaitis. Juk dailėtyra, kuri visada yra priklausoma nuo pirminių šaltinių ir vargiai galima atitrūkus nuo jų dirbti, yra aukščiausias pasiryžimo kultūrinei misijai rodiklis. Vakaruose ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės meno problemas besigilinančio lietuvių dailėtyrininko pasišventimas — ne-

Šio šeštadienio priedo puslapiuose:

Mazai žinomas, bet Lietuvai svarbus asmuo ir jo darbai. — 1 psl.

Išėjo palikusi ryškų ženklą: Joanos Valaitienės poezija. — 2 psl.

Įteiktos Lietuvos Valstybinės premijos. — 3 psl.

Lietuvių kalbos rimuoti posakiai. — 4 psl.

Joana Valaitienė. „Pirmoji šalna“. Mišri technika. 1998.

Joana Paltarokaitė-Valaitienė

HERMETIŠKOJI RAUDA

Per anksti išėjai,
palikai namus
ledo sienom,
vario vartus,
verkiančius atgailą,
ir uždangstytus veidus.

Tau žemė bus kieta,
Tave lies vėsa,
Tavo rankos nugrubs,
Tavo žodis nutrūks...

Be Tavęs — žiemos tamsa
ir nutiles juokas,
Be tavęs — svaiginanti tyla.

Per anksti išėjai,
per anksti palikai.
Namai — ledo sienom,
žodžiai — sustingę lūpose.

SAPNAS

Sutrimtavo
baltas angelas,
šalia manęs
stovėjo žilas tėvas.
Jis paėmė mane
už kūdikiškos rankos,
nakties šešėlis
tapo man
pabudusia žvaigžde.

Kalbėjo jis
apie apleistus dirvonus,
ištroškčius
pavasario lietaus,
ir išskraidintus
paukščių milijonus
pašautais sparnais.

Slaptai

glaudžiausi
prie jo suvargusio
ledinio rūbo
ir pajutau,
kaip aidas plito
iš gimtojo dangaus.

MEILĖ

Ar meilė
rojaus žiedas,
šiltas pavasario lietus?
Ar laimė,
greit prabėgusi
sidabro upeliu?
O gal meilė —
dvasia,
nematoma, nesuprasta?..

METAFORA

Esu mišlė
dviejuose asmenyse.
Žalia gėlė
ar nusibodęs namas?
Geltona bitė
medaus kory
ar sprukti
pasiruošęs paukštis?
Gal duonos kepalas
išaugęs ant mielių?
Esu
pradžia, tęsinys ir finalas,
lopšinė iš
devynių dainų.

AUKA

Jude Iskariote,
Tavo medis juodam kalne.
Tavo medis — išdavystė,
Tavo kalnas — vienišumas
be liūdesio.

Jude Iskariote,
Tavo akys nebylios.
Varinės viny
Virš perkūno dundėjimo.

Baltame kalne
Trys kryžiai,
Ir dygi kaip erškėtis
Žiemos mėnesiena.

AMŽINYBĖ

Amžinybe,
regiu tave
saulės rankoje,
maitinančioje
žemės derlių,
nokinančioje
metų laikus.

Regiu tave
prarastam
Machu-Picchu
mieste,

apsuptame
Andų vėjų niūniavimo,
inkų ranka
išrašytam
granite.

Regiu tave
Tutanchamono kape,
vienišos žemės raudoj,
tvarkingam visatos ritme
ir šermeninėje dainoje...

LITANIJA

Dieve Visagali,
Amžių valdove,
Bėdų naikintojau —
Mūsų maldas
Išgirsi!

Vaikams gyvatą
Viduramžio slenksty,
Žiemos speige,
Vasaros karšty —
Suteik!

Baumės rykštę
Tyliuose veiduose,
Bebalsių stygose,
Kankinių dainoj —
Sulaikyk!

Senolių vaitojimą,
Audeklų pridengtą,
Sniego lavina,
Upės kriokliu —
Užpilk!

LAIKO VALTIS

Laiko valtis
plaukia
šerkšnotu upeliu.
Aš palydžiu ją
rūpestiu —
ir viltimi
pasitinku.

Aimanų vėju
plauanu galvą,
gydau rankas

ryto vėsa —
ir laiko eiseną praleidžiu,
pasirėmusi
tėvo lazda.

SUSIMASTYMAS

Atėjau pas Tave,
atnešiau neužmirštuolių
glėbį, —
Kur Tu?

Paklydę tingūs paukščiai
kranktelį,
sparnuoto vėjo sukurs,
pažaidęs
lapų puokštę,
nuskuba.

Tik vienišas tamsus akmuo
toliau tebedūmoja,
ir vysta
lengvos gėlės
rankose...

Tik akių rasos
godžiai renkasi
ant skruosto
ir žeri
lyg perlas ašara...

APMASTYMAS

Ištęsė veidai,
sielvarto pilni,
žiūri į Tave —
Tavęs nėra.

Ir tiek mažai
šiandieną Tu geidi.
Vien karsto,
patogaus guolio,
kur amžinai ilsėsies.

Tik angelo sparnų,
pridengiančių
ploną iškankintą kūną,
ir gyslom išvaigotų rankų,
siekiančių erdvės.

Tik žemės —
Motinos nemirtingos —
kurioj visi supanašėja —
bejausmės ir šaltos,
kurioj ilsėsies.

VAKAR

Pasiėmiau visa,
ką vakar regėjau:
linų blizgėjimą,
auksiniam rugių patale,
Nemuno sraunią juostą
ir pilkos lakštingalos fugą
nakties tyloje.

Vakar
Prūsų laukai
žerėjo ugnimi...

Bėgt ar nebėgt? —
šiureno vėjas.
Ir žodis tapo buitimi,
egzilių pasigėręs.

Nebylė žemė, 2003

Dail. Joana Valaitienė. „Degantis miškas“. 1997.

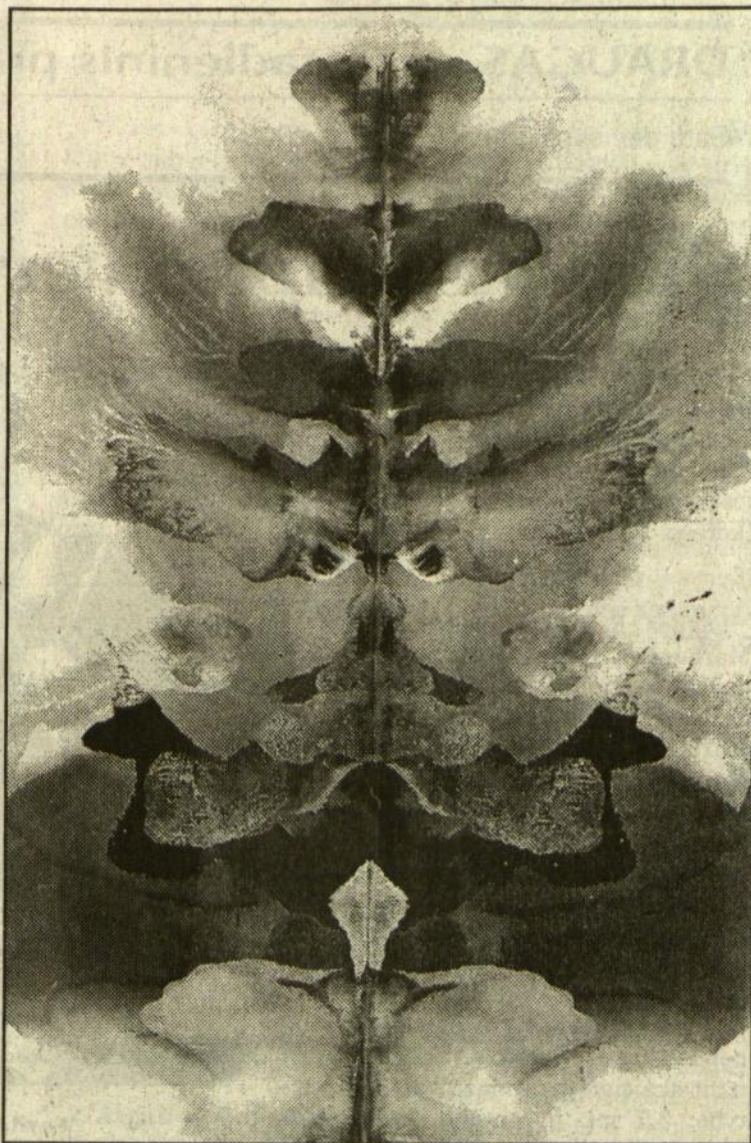
Neišėjo, ženkle nepalikusi

Čiurlionio galerijoje įprastiniu ritmu paroda keičia parodą. Vieton triukšmingai, daugybę meno mylėtojų, žinovų, dailės atstovų sukvietusios dailininkų Leonardo, Simono ir Tado Gutauskų iš Lietuvos, vasario 15 d. atidarytos parodos, atsiras prasmingos, išgyventos, lyrinės kūrybos ekspozicija — dailininkės — poetės Joanos Paltarokaitės-Valaitienės, prieš metus kovo 8 d. iškeliauvusios amžinybėn, pomirtinė autorinė, lyg patvirtinanti pirmą kartą skelbiamos jos poezijos leidinio *Nebylė žemė* moto: „mes turime kaip nors išlikti, mes turime ką nors palikti, neišeiti be jokio ženkle“ (Julija Švabaitė).

Pralėkė metai lyg skaudus atodūsis ir tik supantys paveikslai, užrašytos mintys vis žadina viziją: „Gal ateisi ryto saulės nešama, / Jūros vėjo supama, / Dangaus skliauto lydimą? Gal pabelsi į duris, / Kada pavasaris sugrįš, / Džiaugsmas skausmą nuramins?“

Per dailininkės Joanos Paltarokaitės-Valaitienės (1925-2002) kūrybą eina nematoma, tik aiškiai jaučiama, lyrinė, skaidri, atvira mintis. Ji, kaip niekas kitas, giliai jautė gamtą ir joje ieškojo savęs, savojo atsiverimo. Mieloje aplinkoje, kuri ją supo, kurioje daug grožio, judėjimo, formų, spalvų, atspalvių, ji norėjo palikti savąją išraišką, savą tikrovę, gyvą ženklą, prabilti sava išrasta kalba. Tos mintys gyvai, net aštriai, kėlė aplinkos gerumo gyvenime regimybę, o teptuku liejo vaizdus gaiviais pavasariniais tonais ar naudojo ypąč mėgstamo ankstyvojo rudens ugninės gamos spalvų paletę.

„Joana Paltarokaitė-Valaitienė, medikė, mikrobiologė, ėmė puoselėti nuo mažens savyje nešiotą palinkimą menui tik išleidusi dukras savarankiškam gyvenimui. Jos 1999 m. suruošta paroda nustebino žiūrovus savo daugialypių pasauliui ir jo tobulu apipavidalinimu. ...O gyslėle poezijai pasireiškė anksti, dar būnant vaiku: turėdama vos 12 metų jau kūrė poeziją, — taip Birutė Ciplijauskaitė veda prasmingą, deją, užsibaigusio, gyvenimo keliu, nuo patios pradžios. „Gimusi 1925 m. agronomijos profesoriaus, Dotnavos Žemės ūkio akademijos praecktoriaus Jono Paltaroko šeimoje, pirmąjį išsilavinimą gavo Lietuvoje. Tais metais tikriausiai ji ir pajuto tamprų ryšį su žeme bei gamta. Lie-

Dail. Joana Valaitienė. „Marso karalius“. 1997.

tuviškumas ir reikalas siekti aukšto mokslo šeimoje buvo puoselėjami nuo vaikystės: tėvo dėdė, pirmasis Panevėžio vyskupas Kazimieras Paltarokas, pedagogas, visuomenininkas, bolševikų okupacijos rezistentas, pastoralinės teologijos profesorius, daugelio vadovėlių ir kitų raštų autorius. Gal Jonės dvasingumą ir būtų galima atsekti iš čia... Vien penketukais baigusi Kauno „Aušros“ gimnaziją 1944 metais, su tėvais pasitraukė į Vokietiją. Mediciną studijavo Tiubingeno universitete. 1949 m. atvyko į Kanadą ir mokslą tęsė mikrobiologijos — bakteriologijos srityje. Nuo 1952 m. jau Čikagoje studijavo Roosevelt University, vėliau University of Chicago įgijusi magistro laipsnį, dirbo universiteto klinikinėje laboratorijoje, vykdė mokslinius tyrimus. 1953 m. savo likimą sujungusi su dr. Jonu Valaitiu, augino vaikus, slaugė tėvus, tik neatsisakė akademinio darbo. Muzikos, literatūros, meno žinovė, mylėtoja, atsiradus laisvo laiko, ji pripilė meno studijomis, naujų technikų technų bandymais ir kūryba.

Bet tai buvo „Moteris, kuri negyveno tik sau...“ turbūt nebuvo lietuviškos organizacijos, kuriai Jonė nebūtų talkinusi: Čikagos lituanistinė Done- laicio mokyklon vežiojo dukreles, 1953 įstojo į Akademinių Skautių draugovę, buvo jos valdyboje, 1956-1960 m. Vydūno fondo sekretorė, BAL- Fo, Lietuvių našlaičių globos reikalai ir asmeninė pagalba bėdom patekusiems buvo jos dėmesio centre. Pasak bendradraklės ir universiteto kolegės Jūratės Ciplijauskaitės, Jonė buvo „rami, apgalvojanti, savo pažadą ištesinti. Jos vidi- nis grožis atsispindėjo jos išviršiniame grožyje. Niekad nesiskundė, ieškojo džiaugsmo savo kūryboje, padėjo kitiems, vertino draugus“.

Atėjo metas draugams vėl susitikti, prisiminti, iš naujo atviru žvilgsniu pamatyti, kaip keitėsi, pildėsi dailininkės asmenybės laikas — atsivėrusi gamtos grožiui, keliaujanti per sukuriantis erdves, vejama pašėlusiai skubancio laiko lyg iš lanko paleista strėlė, gyva tuo likimu, tuo vienu akimirksniu tyliu pastovumu, atsiliepusi į vidinį kūrybos šauksmą, mums paliko savąją neužmirštamą kūrybą. M. K. Čiurlionio galerijos salėse vėl sustosime prie pamiltų, unikalia technika nutaptų augalų, šakelių, žiedų ar nenusakomų vizijų, persunktų gyvybės troškulių, pripildytų spalvų gaisrais, pamatysime pirmą kartą rodomus piešinius, tapybos darbus. Dr. Jono Valaičio pastangų dėka, šalia dailės darbų bus tik ką išspaustuvės išėjusi, autorės paveikslais iliustruota, poezijos knyga *Nebylė žemė*. Ją pristatys poetė Julija Švabaitė-Gylienė, eilėraščius skaitys Dailė Markelytė. Joanos Paltarokaitės-Valaitienės retrospektyvinės dailės parodos atidarymas ir poezijos knygos *Nebylė žemė* pristatymą Čiurlionio galerijoje kovo 7 d. (penktadienį) 6 val. v. ruošia dr. J. Valaitis, Čiurlionio galerija, Lituanistikos tyrimo ir studijų centras.

Laima Krivickienė

Joana Valaitienė. „Klevo lapas“. 1997.

P. Reklaitis ir jo darbai

Atkelta iš 1 psl.

Pats mokslininkas tokią būseną vertina, kaip „pratęsimą dar dešimčiai metų pokario epochos, kad Lietuva dingusi už geležinės uždangos buvo mūsų nostalginių svajonių vizija“. Tenka sutikti ir su tuo, kad užsienio sąlygomis ir vadinamojo „šaltojo karo“ metu parašyti straipsniai turėjo ne tik, o gal ir ne tiek mokslinių tikslų,

kiek buvo tarsi kokia politinė akcija, siekusi Vakarų visuomenei priminti neišspręstą Pabaltijo valstybių okupacijos bylą. Tačiau kitaip gal ir negalėjo būti. Drįsčiau teigti, kad netgi labiausiai apolitiškas, tačiau tikras eileraštis ar paveikslas, vienaip ar kitaip susijęs su Lietuva, toje epochoje jau savaime buvo politika, nes teigė okupuotos, bet nenugalėtos tautos gyvybingumą. Taigi ir šiuo atveju „pašalinių“ intencijų konstatacija visiškai nereikšminga, kad P. Reklaitis straipsniai buvo netikri, nebrandūs ar vienadieniai. Jie galėjo būti (kai kurie ir buvo) pernelyg siauros problematikos, neišbaigti, metodologiškai silpni ir labai atsilikę nuo tuometinės Vakarų dailės lygio, tačiau tai buvo sąlygota objektyvios situacijos: menko ligtolinio lietuvių dailės lygio, natūralios kultūrinės bei intelektualinės terpės nebuvimo ir, žinoma, pirminių šaltinių stokos. Tačiau nepaisant viso to, šiandien, net ir sunkiai besuvokdami tą situaciją, kurioje teko dirbti dr. P. Reklaitiui, turime pripažinti, kad tai, ko jis ėmėsi Vokietijoje šeštame dešimtmetyje ir ką tęsė vėlesniais dešimtmetiais, yra didelis, tiesiog neįkainojamas mūsų dailės, kultūros istorijos turtas. Okupuotoje Lietuvoje praktiškai nesant galimybių nuosekliai tyrinėti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kaip daugiatautės ir multikultūrinės valstybės meninį palikimą, ta spraga bent nedidele dalimi užpildyta išeivijoje.

Pažymėtina, kad pirmieji dr. P. Reklaitis kaip profesionalaus dailėtyrininko žingsniai sutapo ir dar su vienos jo aistros — liuanistinių dokumentų kolekcionavimu — pradžia. Šiai veiklai jį 1956 m. paskatino garsus kolekcionierius Otto Bongas, surinkęs Vokietijoje didžiulį knygų ir senienų rinkinį *Baltiska Centrala Biblioteka* ir 1995 m. jį padovanojęs savo gimtajai Latvijai. Pokario Vokietijoje sąlygos kolekcionavimui nebuvo palankios, antikvariatui už beverčius pinigų siūlė šlamštą. Situacija pasikeitė, kai 1961 m. P. Reklaitis iš Štutgarto persikėlė į Marburgą, kur galėjo naudotis įvairiais katalogais, informacija iš Rytų Europos antikvariatų, kurie norėdami gauti tvirtos valiutos, siūlė gana daug įdomios ir vertingos medžiagos. Tada lietuviškasis rinkinys ėmė augti sparčiau, tačiau vis tiek kolekcionavimas pareikalavo daug darbo ir pasiaukojimo. P. Reklaitis labiausiai domino senoji Lietuvos kartografija ir senoji grafika Lietuvos temomis, tačiau nepraleisdavo progos savo rinkinį papildyti ir XVI-XVIII a. Lietuvoje bei Lenkijoje leistomis knygomis, išeivių veiklos dokumentais, asmenų archyvų fragmentais. Iš pastarųjų paminėtina Mažosios Lietuvos veikėjų V. Gaigalaitis medžiaga, Prancūzijoje mirusios istorikės J. Dveikės archyvas. Išeivijos dailininkai siuntė P.

Reklaitiui savo kūrinius. Pamažu ši kolekcija tapo pačiu didžiausiu privačiu liuanistinių archyvų išeivijoje — „Lietauen Archiv Reklaitis“. Jis tarnavo ne tik kaip parankinės medžiagos moksliniams tyrinėjimams bazė, bet ir savotiškai pagyvino išeivijos gyvenimą. Jau nuo 1955 m. P. Reklaitis kartu su Baltų draugija keliavo po Vokietiją su lietuviškais parodomis, kuriose rodydavo savo kartografijos rinkinius, išeivių dailę. Tokia veikla tęsėsi ištisą dešimtmetį, iki 1965-ųjų, kuomet neatlaikęs įtampos mokslininkas vėl smarkiai susirgo ir turėjo pasitraukti iš aktyvios veiklos.

Kūrybingiausias P. Reklaitis laikotarpis baigėsi 1966 m. Tada jis vedė medicinos seserį Astrid Bruehmann ir, ėmus gausėti šeimai, buvo priverstas keisti gyvenimo būdą. Savo geradario dr. W. Witte padedamas, 1967 m. jis, kaip mokantis pagrindines Rytų Europos kalbas, gavo darbą buvusioje Prūsijos valstybinėje bibliotekoje, Rytų Europos skyriuje (Staatsbibliothek Stiftung Preussischer Kulturbesitz). Nuo 1968 m. darbavosi apmokamame etate, iš pradžių Marburge, vėliau Berlyne. 1973 m. perėjo į Herderio instituto biblioteką Marburge, kur ir dirbo iki išėjimo į pensiją 1982 m. Gyveno Vėimare netoli Marburgo. Kaip pats prisimena, dirbdamas bibliotekoje turėjo atsakyti bet kokių profesinių ambicijų, nes tarnybos metu buvo uždrausta net bibliografinius sąrašus ruošti. Rašymui liko tik laisvalaikis. Nepaisant to, net šio laikotarpio dr. P. Reklaitis straipsnių dailės ir architektūros temomis bibliografijoje — apie keturias dešimtis publikacijų. Menotyrininkas ir toliau bendradarbiavo *Lietuvių enciklopedijoje*, *Aiduose*, *Karyje*, *Drauge*. Įsimintini to laikotarpio darbai, skirti Mažosios Lietuvos valstiečiams, Vilniaus, Brastos ikonografijos, kartografijos (ypač Mažosios Lietuvos) tyrinėjimams.

Išėjęs į pensiją, mokslininkas toliau gilinas ir pamėgtas temas, itin daug dėmesio skirdamas ikonografijos dalykams. Šiuo laikotarpiu išskirtini P. Reklaitis darbai, garsinant Lietuvos globėją šv. Kazimierą Vokietijoje. Jis parengia tikslią šventojo ikonografijos dokumentaciją iki XVIII a. pabaigos, kuria pasinaudota rengiant S. Suziedelio knygą *vokietiečių kalba Der Heilige Casimir* (1984) bei leidžiant meno albumą apie šv. Kazimierą. P. Reklaitis surinkta medžiaga buvo eksponuojama Augsburge, St. Ulrich akademijoje, Herderio Institute Marburge, Herderio bibliotekoje Siegenlande. Šv. Kazimiero ikonografijos tyrinėjimus mokslininkas apibendrino net keliuose straipsniuose lietuvių ir vokiečių kalbomis, taip pat perskaitė paskaitą šia tema.

Savo sudarytoje 1954-1992 m. vokiečių kalba rašytų straipsnių bibliografijoje dr. P. Reklaitis išskiria 134 pozicijas. Tai tikrai nemažas derlius, nors nėra abejonės, kad dirbdamas geresnėmis sąlygomis, turėdamas priėjimą prie pirminių šaltinių mokslininkas būtų galėjęs nuveikti ir dar daugiau. Kaip pats prisipažįsta: „rašiau esant kiek medžiagos kuriai temai. Suradęs naujos medžiagos rašiau ta pačia ar panašia tema iš naujo. Todėl visuose straipsniuose

lietuviškai ir vokiškai yra ir pasikartojimų, ir spragų. Rašydamas neturėjau plano, neturėjau konkretaus leidinio tikslo. Pavyzdžiui savo darbui ėmiau iš lenkų studijų apie Lietuvos DK dailę ir architektūrą (Jakubowskio, Sledziowskio, Morelowskio, Buczeko, Karpowicziaus ir kt.). Jas atidžiai skaičiau. Jų pateiktas lietuvių ir vokiečių kalba dažnai sudarė mano straipsnių turinį. ...Visą medžiagą pats vienas suradau bibliotekose ar gavau prašinėdamas iš įvairių asmenų. Ypač daug padėjo Žibuntas Mikšys Paryžiuje, garbingieji lietuvių istorikai Romoje ir JAV. Vokiečiai man nieko neužsakė, mano darbas nesidomėjo, su manim nesitarė, jokios mokslinės pagalbos nei medžiaga nei patarimai neteikė! Visą pats susilasiojau, kaip mokėjau. Domėjimasis liuanistikais ir rašinėjimas straipsnių metų bėgyje galop virto psichologiniu metodu išlikti gyvam nežinint viso chroniško ligotumo ir jo apspręsto vienišumo. Kūryba, kad ir netobula, geriausi vaisiai. Materialūs momentai rašant neturėjo jokios reikšmės: visus metus dirbau velniškai arba gaudamas nedidelius honorarus, jei leidejas galėjo“. Nors ir būdamas atskirtas nuo okupuotos Lietuvos, P. Reklaitis atidžiai sekė jos kultūrinę gyvenimą, džiaugėsi istorikų darbais ir pristatinėjo juos išeivių bei vokiečių spaudoje. 1962 m. pasirodžiusioje minėtoje „Einführung...“ „randame ir pokarinių lietuvių mokslininkų veiklą. Bene labiausiai vertino P. Galaunės darbus, susirašinėjo su R. Šaluga, S. Abramausku, A. Jankevičiene, V. Drėma. Paskutiniaisiais metais mokslininkas bene daugiausiai laiko praleidavo tvarkydamas gausų archyvą, rašė prisiminimus...

Nors pokarinės lietuvių išeivių kultūros, dailės gyvenimo istorijos dar neparašytos, aišku, kad dr. Povilas Reklaitis šiame kontekste atsisakė didžia kaip gana įvairiapusę, plačių interesų asmenybę. Jis ir meno bei kultūros istorikas, publicistas, bibliografas, kolekcionierius, visuomenės veikėjas. Suprantama, kad ir jo kūryba, išsibarsčiusi daugybėje lietuviškų ir vokiškų leidinių, yra gausi ir itin plati savo tematika. Vien dailės tyrimų darbų bibliografija, pateikiama šios knygos pabaigoje, apima per šimtą pozicijų. Visos kitos publikacijos (korespondencijos, recenzijos, pranešimai ir pan.), matyt, sudarytų dar ne vieną šimtą. Tai tikrai unikali nemažos mūsų istorijos laikotarpio medžiaga, kurią vienoje vietoje galima rasti tik autoriaus asmeniniame archyve.

Vilniaus dailės akademijos leidykloje nusprendus išleisti dr. P. Reklaitis straipsnių rinkinį, parengiamasis darbas truko trejetą metų. Sutikęs su leidyklos pasiūlymu, autorius nuogustavo dėl būsimos knygos skaitytojų ir kalbėjo: „Mano straipsniai buvo rašyti jau praėjusioje pokario epochoje; reikia pridėti ir užsienio sąlygose. Jie taigi, reikšmingi tik kaip liudytojai anos epochos domėjimosi Lietuvos kultūros praeitimi. Iš mano straipsnių negalima padaryti aktualaus vadovėlio Lietuvos studentams. Tai tik medžiaga Lietuvos dailės istorijos tyrinėjimų ir populiarizavimo istorijai“. Šiai nuomonei leidykla pritarė ir stengėsi atrinkti

Vario raizginys su lietuvišku įrašu, prijungtas prie Danieliaus Kleino giesmyno, buvo Marburgo egzemplioriuje. Iš P. Reklaitis knygos *Prancūzijos Lietuvos pėdsakų beiškant*.

tai, kas galėtų labiausiai dominti šiandieninį skaitytoją. Norėjęs P. Reklaitis pristatyti ne tik kaip dailėtyrininką, bet žymiai platesnio diapazono kultūros tyrinėtoją. Tiesa, šis rinkinys, sudarytas tik iš lietuvių kalba publikuotų darbų, atspindi vos kelias pagrindines autoriaus veiklos sritis. Be abejonės, daugiausia dėmesio skiriama tiems dailės ir architektūros istorijos tyrinėjimams, kurie šiandien daugiausiai pasako apie autorių ir yra vertingi kaip atspirties taškas tolesnei mūsų dailės tyrimų raidai. Su šia kritimi siejasi lietuviškosios kartografijos istorijai skirti straipsniai, kurie, nesant išsamesnių tyrinėjimų Lietuvoje, bent iš dalies užpildo susidariusią spragą. Naujų aspektų P.

Reklaitis kaip mokslininko portretui suteikia ir keletas kultūros istorijos problemoms skirtų straipsnių, atsiradusių

daugiausia kaip lietuviškų pėdsakų Europoje „paieškų“ pasekmė. Tačiau, kad ir po nemažos atrankos, knyga vis vien susidarė gana solidi, o dar ne vienas ir šiandien dėmesio vertas rašinys liko „už borto“. Autorius, pakartotinai peržiūrėjęs visus šiuos straipsnius, panuogustavo, kad dėl silpnos sveikatos nieko iš esmės nebepažįsė juose keisti. Juk, remiantis naujaisiais tyrinėjimais, daugelyje straipsnių apie architektūrą, reikėtų rimtų papildymų, o straipsnių apie Vilniaus katedrą gal ir naujai perrašyti. Tačiau gal ir gerai, kad viskas liko maždaug taip, kaip ir buvo parašyta šeštame, septyntame ar aštuntame dešimtmetyje, ir mes iš tiesų į savo rankas imame savo dailės tyrinėjimų istoriją. Tegul ir pavėluotai, bet visgi sugrįžusią į Lietuvą.

Vidmantas Jankauskas

Reikšmingi ženklai

Atkelta iš 3 psl.

Šiuo metu mane ir, norėčiau manyti, kiekvieną, dar sugębanti matyti bei savarankiškai mąstyti žmogų, jaudina ir kelia nerimą ne tiek prokų, parengiamasis darbas truko trejetą metų. Sutikęs su leidyklos pasiūlymu, autorius nuogustavo dėl būsimos knygos skaitytojų ir kalbėjo: „Mano straipsniai buvo rašyti jau praėjusioje pokario epochoje; reikia pridėti ir užsienio sąlygose. Jie taigi, reikšmingi tik kaip liudytojai anos epochos domėjimosi Lietuvos kultūros praeitimi. Iš mano straipsnių negalima padaryti aktualaus vadovėlio Lietuvos studentams. Tai tik medžiaga Lietuvos dailės istorijos tyrinėjimų ir populiarizavimo istorijai“. Šiai nuomonei leidykla pritarė ir stengėsi atrinkti

kaip garbinti savo pilvą ir papilvę.

Tad ar reikia stebėtis, kad laisvosios rinkos sąlygomis pasaulio galingųjų valia moteris paversta paklausia sekso preke, kurią galima masiškai pirkti ir masiškai parduoti.

O ką daro šeima, mokykla? Partijos, organizacijos, kongregacijos?

Nieko, arba beveik nieko. O ekspertai, inspektorai, visokios komisijos? Renka medžiagą. O Bažnyčia? Į politiką nebesikiša. O feministės? Neturi įgaliojimų. Prezidentūra? Bijo peržengti Konstitucijos suteiktas teises. Tad lieka tik Seimas, kuriuo pasitiki dvilika procentų Lietuvos gyventojų. Tai daug ar mažai? Be abejonės daug. Ne, ne, mažai, ypač kai atsiranda tarp sei-

Lietuvių kalbos rimuoti posakiai

Antanas Klimas

Visos kalbos turi vadinaimų rimuotų posakių. Pvz., anglų kalboje mes dažnokai girdime „He's cruising for a bruising“, arba: „It's a November to remember“, ir t.t. Tokie posakiai kai kurių kalbininkų yra vadinami „šnekos/kalbos priedais, papildymais, kamščiais“. (Angl. „speech fillers“.)

Lietuvių kalboje tokių posakių būtų galima rasti nemažai. Tarkim, jeigu kas turėtų laiko ir rimtai peržiūrėtų visus didelius 20 *LKŽ* tomus. Deja, mes tam neturime nei laiko, nei kantrybės, nes tai būtų milžiniškas darbas. Kai visi 20 *LKŽ* tomų bus kompiuteriuose, tada bus galima daug greičiau tokius posakius išrinkti.

Mes čia tik iš savo patirties ir atminties surinkome 30 tokių rimuotų posakių, kur yra žinomi daugmaž visoje Lietuvoje. Pirmiausia mes juos surašysime abėcėles tvarka, o po to pridėsime kelias pastabas.

1. Ateis laikas, bus ir vaikų.
2. Atgalios — be dalios.
3. Būdavo tai siūdavo, o dabar tai ardo.
4. Ėda kaip trys, dirba kaip arklys.
5. Giliau kasi, daugiau rasi.
6. Iš darbo nebūsi bagotas, o tik kuprotas.
7. Iš didelio rašto išėjo ir krašto.
8. Iš tų pelų nebus grūdų.
9. Kaip pasiklosi, taip išmiegos.
10. Kas ars — nepavargę, kas voga — nepralobs.
11. Kas bus, kas nebus, bet (žemaitis) nepražus.
12. Kas liko — tai dėl Miko.
13. Ką turiu, tuo duriu.
14. Kieno suole sėdi, to ir giesmę giedi.
15. Kilo kaip sakalas, tapė kaip vabalas.
16. Kuo pats kvepia, tuo kitą tepa.
17. Juo toliau, tuo geriau (gražiau).
18. Kur saldu, ten gardu, kur raudona, ten gražu.
19. Kur trumpa, ten ir trūksta.
20. Lašas po lašo ir akmenį pratašo.
21. Maži vaikai — maži vargai; dideli vaikai — dideli vargai.
22. Namai — pragarai; be namų — negerai.
23. Pažiūrėsim, kai dugną dėsime.

mūsų net tokių auksaburnių, kurie suokia: „Aš visiškai nesmerkiu tų moksleivių, kurie, išėję iš Seimo rūmų, nusišlapino ant tų mūsų brangių paminklų. Teisingai padarė“.

Ir vis dėlto baisiausia ir keisčiausia, kad tokie monologai ir žaidimai vyksta pas mus. Kraupiausia ir keisčiausia, kad jie niekam nebeužkliūva, kad mes su jais apsipratome, kaip apsipratome su išvogtais bankais, korumpuotais valdininkais, bėjęge teisėtvarka ir teisėsauga, bulvarine žiniasklaida, miesto mero dviračių bei garažų „šou“, kaimo merdėjimu, užsienio monopolistų diktatu, „viliamsinim“, savižudybėm ir daug dar su kuo, kas leidžia mūsų biurokratams pasiskirti tokius atlyginimus ir premijas, tarsi jie jau klestėtų išsvajotoje Europos Sąjungoje.

Užtenka tos beprotybės turisto skubos, kai po savęs pa-

24. Penki litai — ne pinigai, o ubagai — ne draugai.
25. Sauso niekas neklausio.
26. Su durnu — du turgu; su plunksnuotu — peškis.
27. Tyla — gera byla.
28. Toks tokį pažino ir ant alaus pavadinio.
29. Vargais negalais.
30. Vieniems Dievas duoda ateinant, o kitiems — pareinant.

Pastabos

1. Kai kurie šių rimuotų posakių gal iš tikrųjų yra kartu ir *idiosomos*. Bet kadangi jie yra rimuoti, tai mes juos čia ir surašėme.
2. Kai kurie posakiai yra sudaryti vien tik rimo pagrindu. Pvz., „Kas liko — tai dėl Miko“. Tas „vargšas“ Mikas čia pakliuvo vien dėlto, kad jo kilmininkas, Miko, rimuojasi su liko. Šis posakis yra tikras „šnekos kumštis“ — jis vartojamas tada, kada kas iš kalbančiųjų pamini žodį „liko“.
3. Kas yra gimęs ir užaugęs Lietuvoje, ypač sename, žaliame Lietuvos kaime, neturės jokių sunkumų visus šiuos 30 rimuotų posakių suprasti ir, reikalui esant, juos tinkamai pavartoti. Kaip visada ir visur, yra žmonių, kurie niekad nevartoja tokių posakių. Kiti gi mėgsta juos dažnai vartoti. Tai jau žmogaus šnekos stiliaus ir pomėgio dalykas.
4. Panašiai yra ir su idiomomis, ir su palyginimais, ir patarlėmis bei priežodžiais.
5. Kiekvienas lietuvių kalbos aistrui gali prie šio 30 rimuotų posakių sąrašėlio pridėti savo rimuotus posakius. Kaip jau minėjau straipsnelio pradžioje: kai 20 didelių *LKŽ* tomų bus „supenėti“ į kompiuterius, tie kompiuteriai galės kalbos aistrui išrinkti visus, tame žodyne surinktus, rimuotus lietuvių kalbos posakius.
6. Kai 1933-1935 metais man tris vasaras teko ganyti mūsų karvutes ir aveles, mudu su broliu mokėjome daug daug lietuvių tokių rimuotų posakių ir dainelių. Deja, tai yra labai „rizikinga“, „piemenėlių tautosaka“, ir neturiu drąsos juos čia paminėti. Tegu jie lieka mano vaikystės prisiminimuose.
7. Šiaip ar taip, rimuoti posakiai papvairina šneką/kalbą, duoda jai daugiau lankstumo, įvairumo, šmaikštumo. Tik reikia gerai mokėti ir suprasti, kur ir kaip juos pavartoti.

liekame tik šiukšles ir krūvas atliekų. O jeigu dažniau sustotume, dažniau pamatytume ir pražyduosią gelelę patvory, ištiestą ranką išmaldei, broli ar seseri, pašarvotą aptakiame ir raketa karste, skerdiena paverstą miesto centrą... Ir rasi susimastytume, ir suprastume, kad išeities taškas iš visų negerovių prasideda pačiuose mumyse.

Tą dieną Nacionalines kultūros ir meno premijas prez. Valdas Adamkus įteikė taip pat kitiems laureatams — teatro režisieriui Oskarui Koršunovui, kompozitoriui Jurgui Juozapaičiui, kino režisieriui Audriui Stoniui, rašytojui Kornelijui Platelui. Kadangi saksofonininkas Petras Vyšniauskas tuo metu buvo išvykęs koncertuoti į Japoniją, laureato apdovanojimus priėmė, jo igaliota, dukra Marija.